VOLUME 3 / ISSUE 4 / UIF:8.2 / MODERNSCIENCE.UZ

TALAB VA TAKLIF NAZARIYASI VA UNI BOZOR MUVONATIGA TA'SIRI

Jumayeva Zamira

Osiyo xalqaro universiteti o'qituvchisi.

https://doi.org/10.5281/zenodo.10976571

Annotatsiya. Makro va mikroiqtisodiyotda talab, taklif hamda bozor muvozanati tushunchalari asosiy kriteriyalar hisoblanadi. Mazkur maqolada aytib o`tilgan yo`nalishlarning mohiyati, bir-biriga bog`liqligi muhokama etiladi.

Kalit soʻzlar: Talab, taklif, bozor muvozanati, savdo, daromad, metod.

THEORY OF SUPPLY AND DEMAND AND ITS MARKET RELATIONSHIP EFFECT

Abstract. In macro and microeconomics, the concepts of demand, supply and market balance are the main criteria. This article discusses the essence and interdependence of the directions mentioned.

Key words: Demand, supply, market equilibrium, trade, income, method.

ТЕОРИЯ СПРОСА И ПРЕДЛОЖЕНИЯ И ЕГО РЫНОЧНЫЕ ОТНОШЕНИЯ ЭФФЕКТ

Аннотация. В макро- и микроэкономике основными критериями являются понятия спроса, предложения и рыночного баланса. В данной статье рассматривается сущность и взаимозависимость упомянутых направлений.

Ключевые слова: Спрос, предложение, рыночное равновесие, торговля, доход, метод.

KIRISH

Mamlakatimizda mustaqillik yillarida olib borilgan toʻgʻri va izchil iqtisodiy siyosat orqali ahamiyatli ijobiy natijalar qoʻlga kiritildi. Jumladan, Oʻzbekistonda talab va taklifning oʻzaro mutanosibligi negizida milliy xoʻjaligimiz iqtisodiy jihatdan mustahkamlanib, ma'muriybuyruqbozlik tizimdan meros boʻlib qolgan bir tomonlamalik va inqiroz holatidan chiqarildi; iqtisodiyotning barqaror oʻsishi ta'minlandi, makroiqtisodiy va moliyaviy barqarorlik mustahkamlandi, iqtisodiyot va uning ayrim sohalaridagi mutanosiblik kuchaydi; bozor mexanizmining tarkibiy qismlari qaror topdi va uning infratuzilmalari vujudga keltirilib, rivojlantirildi.

TADOIOOT METODOLOGIYASI VA EMPIRIK TAHLIL

Ehtiyoj kishilarning hayotiy vositalariga boʻlgan zaruriyatini ifodalovchi ilmiy kategoriya sifatida taraqqiyotning hamma bosqichlari uchun umumiy va doimiydir.

Uning bozor iqtisodiyoti sharoitidagi tarixiy koʻrinishi talab tushunchasidir.

Talab ehtiyojdan farq qilib, mustaqil iqtisodiy kategoriya (ilmiy tushuncha) sifatida amal qiladi.

Ehtiyojning faqat pul bilan ta'minlangan qismi talabga aylanadi. Demak,talab — bu pul bilan ta'minlangan ehtiyojdir. Ehtiyoj zarur miqdordagi pul bilan ta'minlanmasa, u «xohish», «istak» boʻlib qolaveradi. Talabning bir qator muqobil variantlari mavjud boʻladi, chunki narx oʻzgarishi bilan tovarning sotibolinadigan miqdori ham oʻzgaradi. Shu bogʻliqlikdan kelib chiqib, talabga quyidagicha ta'rif berish mumkin: ma'lum vaqt oraligʻida, narxlarning mavjud darajasida

VOLUME 3 / ISSUE 4 / UIF:8.2 / MODERNSCIENCE.UZ

iste'molchilarning tovar va xizmatlar ma'lum turlarini sotib olishga qodir bo'lgan ehtiyoji talab deyiladi.

Talablar turlicha boʻlib, odatda bir xil tovar yoki xizmatlarga boʻlgan talabning ikki turi farq qilinadi: yakka talab va bozor talabi. Har bir iste'molchining, ya'ni alohida shaxs, oila, korxona, firmaning tovarning shu turiga boʻlgan talabi yakka talab deyiladi. Bir qancha (koʻpchilik) iste'molchilarning shu turdagi tovar yoki xizmatga boʻlgan talablari yigʻindisi bozor talabi deyiladi.

Narx va sotib olinadigan tovarlar miqdori oʻrtasidagi boʻladigan bogʻliqlikni quyidagi 1-jadval ma'lumotlari asosida qarab chiqamiz.

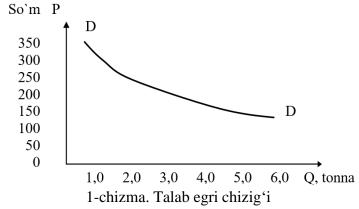
Narx va sotib olinadigan tovar miqdori oʻrtasidagi bogʻliqlik.

1 - jadval

Bir kg un narxi (so'm)	1 oy davomida unga boʻlgan	1 oy davomida unga boʻlgan
	yakka talab miqdori (kg)	bozor talabi miqdori (tn)
350	10	1,0
300	20	2,0
250	30	3,0
200	50	5,0
150	60	6,0

Jadval ma'lumotlari tovar narxining pasayishi sotib olinadigan tovar miqdorining oʻsishiga va aksincha, narxning oʻsishi talab miqdorining kamayishiga olib kelishini koʻrsatadi. Mahsulot narxi va sotib olinadigan tovar miqdori oʻzgarishi oʻrtasida boʻladigan teskari yoki qaramaqarshi bogʻliqlik talab qonuni deyiladi.

Tovar narxi va uning xarid qilinadigan miqdori (talabning) oʻrtasidagi teskari bogʻliqlikni oddiy ikki oʻlchamli grafikda ham tasvirlash mumkin: yotiqchiziq talab miqdorini, tik chiziq narxni koʻrsatadi (1-chizma).

Ma'lum vaqt oraligʻidagi narxlarning muayyan darajasida ishlab chiqaruvchi yoki sotuvchilar tomonidan ma'lum turdagi tovar va xizmatlarning bozorga chiqarilgan miqdori taklif deyiladi. Narx oʻzgarishi bilan sotishga chiqariladigan mahsulot miqdori ham oʻzgarishi sababli talab kabi taklifning ham bir qator muqobil variantlari mavjud boʻladi.

Taklif narxlarning turli darajasida qancha miqdordagi mahsulotning sotishga chiqarilishini koʻrsatadi.

VOLUME 3 / ISSUE 4 / UIF:8.2 / MODERNSCIENCE.UZ

Narxning oshishi bilan shunga mos ravishda sotishga chiqariladigantovarlar taklifi miqdori ham ortadi, narxning tushishi bilan taklif hajmi qisqaradi. Narxning oʻzgarishi bilan taklif etilayotgan tovar miqdorining toʻgʻri bogʻliqlikdagi oʻzgarishi taklif qonuni deyiladi.

Narx va taklif miqdori oʻrtasidagi bogʻliqlik.

2-jadval

1 kg un narxi (soʻm)	1 oy davomida unning yakka taklifi miqdori (kg)	1 oy davomida unning bozor taklifi miqdori(tn)
350	60	6,0
300	50	5,0
250	30	3,0
200	20	2,0
150	10	1,0

Iste'molchi uchun narxning oshishi to'siq rolini o'ynasa, ishlab chiqaruvchi uchun rag'batlantirish vazifasini bajaradi.

Biz yuqorida turli omillar ta'sirida talab va taklif miqdorining oʻzgarib turishini koʻrdik.

Lekin talab bilan taklif miqdorlari bir-birlari bilan doimo ma'lum nisbatda bo'ladi, bu nisbatlar o'zgarib turadi. Ba'zantalab miqdori taklif miqdoridan oshib ketib, narx ko'tirilsa, ayrim paytda taklif miqdori talab miqdoridan oshib ketib, narx pasayib qoladi. Talabmiqdori bilan taklif miqdori o'rtasidagi nisbat bir-biriga teng bo'lgan holatbozor muvozanati deyiladi.

XULOSA VA MUNOZARA

Bozor muvozanati vujudga kelgan holda shakllangannarx bozor narxi deyiladi. Ba'zan uni muvozanatlashgan narx ham debyuritiladi. Bozor muvozanati va muvozanatli narx har doim mavjud bo'lib turmaydi, ularga ta'sir qiluvchi ko'plab omillar muvozanatlikning buzilishigasabab bo'ladi.

Ammo iqtisodiyotda ushbu muvozanatga doimo intilish mavjud boʻladi.

REFERENCES

- 1. Shodmonov Sh., Alimov R. Iqtisodiyot nazariyasi. T.: Moliya, 2013.
- 2. Sharifxujaev M. Bozor iqtisodiyoti nazariyasi va amaliyoti. T."O'qituvchi", 2020.
- 3. J.Yoʻldoshev, S. Xasanov. Pedagogik texnologiyalar. Toshkent"Iqtisod-moliya" 2019.
- 4. Yo'ldoshev J., Hasanov S.. Pedagogik texnologiyalar. T. "Iqtisod-Moliya", 2019 y.
- 5. Tojiboeva D. Iqtisodiy pedagogika. T. "Fan va texnologiya", 2018.
- 6. Рашидов Диловар Нажмиддинович, & Холбоев Йигитали Авганович (2022). Корхона ва ташкилотларда ижтимоий химояга мухтож шахслар учун иш ўринларини йўналишлар кесимида захиралашнинг самарадорлигини ошириш. Трансформация моделей корпоративного управления в условиях цифровой экономики, 1 (1), 73-78. doi: 10.24412/cl-36899-2022-1-73-78
- 7. Davronov, I. O., & Shadiyev, A. K. (2020). The cost-effectiveness of improving the quality of hotel services. Academy, (4), 40-42.
- 8. Kayumovich, K. O., Gulyamovich, D. I., & Khudoynazarovich, S. A. (2020). Information and

- information technologies in digital tourism. Special issue on financial development perspectives of the life standard in Central Asia, 32.
- 9. Khudoynazarovich, S. A. (2022). Features of evaluating the effectiveness of activities at the Bukhara State University. Galaxy International Interdisciplinary Research Journal, 10(11), 153-159.
- 10. Shadiyev, A. (2022). FEATURES OF EVALUATING THE EFFECTIVENESS OF ACTIVITIES AT THE BUKHARA STATE UNIVERSITY. ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz), 23(23).
- 11. Базарова, М. С., Шарипова, М., & Нуруллоев, О. (2021). "РАҚАМЛИ ИҚТИСОДИЁТ" ДА АХОЛИНИНГ ИШ БИЛАН БАНДЛИГИ ХУСУСИЯТЛАРИ. САМАРҚАНД ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ, 482.
- 12. Базарова, М. С. (2020). Развитие внимания дошкольников посредством дидактических игр. Іп Исследования молодых ученых (рр. 37-40).
- 13. Бозорова, М. С. (2021). Глава 10. Стратегия внедрения цифровых технологий и современных методов в образовательный процесс. Іп Инновационное развитие науки и образования (pp. 122-132).
- 14. Базарова, М. С. (2021). ЭКОНОМИКА РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН И РОЛЬ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ В ЕЁ РАЗВИТИИ. In Современные проблемы социально-экономических систем в условиях глобализации (pp. 350-354).
- 15. Supievna, B. M., & Firuza, S. (2023). STRATEGIC WAYS OF IMPLEMENTING PERSONNEL POLICY IN COMMERCIAL BANKS. THE THEORY OF RECENT SCIENTIFIC RESEARCH IN THE FIELD OF PEDAGOGY, 1(7), 22-25.
- 16. Khalilov, B. (2023). FINANCIAL INDICATORS OF BUSINESS EFFICIENCY IN COMPANIES. Modern Science and Research, 2(10), 835-839.
- 17. Khalilov, B. (2023). FINANCIAL ELEMENTS OF BUSINESS STABILITY. Modern Science and Research, 2(12), 877-882.
- 18. Xalilov, B. (2024). ISSUES OF IMPROVING THE FINANCIAL MECHANISM OF SMALL BUSINESS ENTITIES. Modern Science and Research, 3(1), 747-753.
- 19. Xalilov, B. (2024). COBB-DOUGLAS PRODUCTION FUNCTION AND ITS IMPORTANCE IN BUSINESS MATHEMATICS AND ECONOMIC ANALYSIS. Modern Science and Research, 3(1), 754-758.
- 20. Khalilov, B. (2024). FOREIGN EXPERIENCE IN PERSONNEL MANAGEMENT. Modern Science and Research, 3(2), 974-978.
- 21. қизи Рахмонқулова, Н. О. (2023). КИЧИК САНОАТ ЗОНАЛАРИНИНГ ҲУДУДЛАР ИҚТИСОДИЁТИНИ РИВОЖЛАНТИРИШДАГИ ЎРНИ. "Экономика и туризм" международный научно-инновационной журнал, 6(14).
- 22. Raxmonqulova, N. O. (2022). THE IMPACT OF THE DIGITAL ECONOMY ON RESOURCE CONSUMPTION. In Современные проблемы социально-экономических систем в условиях глобализации (pp. 476-480).
- 23. Raxmonqulova, N. (2024). MAIN PRIORITY DIRECTIONS OF REGIONAL ECONOMY DEVELOPMENT. Modern Science and Research, 3(2), 371-375.
- 24. Sh, Y. D., & Rakhmankulova, N. O. (2021). Risks in the Process of Digitalization of Business

- Activities. TA'LIM VA RIVOJLANISH TAHLILI ONLAYN ILMIY JURNALI, 1(2), 19-22.
- 25. Sh, Y. D., & Rakhmanqulova, N. O. (2021). Innovative approaches to the use of digital technologies in theeconomy. BARQARORLIK VA YETAKCHI TADQIQOTLAR ONLAYN ILMIY JURNALI, 1(2), 77-80.
- 26. Raxmonqulova, N. (2024). IMPORTANCE OF PERSONNEL MANAGEMENT IN BUSINESS DEVELOPMENT. Modern Science and Research, 3(1), 13-17.
- 27. Jumaeva, Z. K., & Gafurov, E. O. (2022). Fiscal policy in ensuring the economic security of the state. In Экономическая безопасность социально-экономических систем: вызовы и возможности (pp. 358-361).
- 28. Ruzmetov, B., Ruzmetov, S., Bakhtiyarov, S., Dzhumaeva, Z., & Juraev, K. (2023). Formation of supporting points for production growth based on diversification of the regional industry. In E3S Web of Conferences (Vol. 449, p. 01001). EDP Sciences.
- 29. Жумаева, 3. К. (2024). Необходимость инновационного подхода в управлении организациями.
- 30. Jumayeva, Z. K., & Mamadjonov, G. N. (2024). Ways to Strengthen Financial Control in the Utilization of State Budget Funds. EUROPEAN JOURNAL OF BUSINESS STARTUPS AND OPEN SOCIETY, 4(1), 61-64.
- 31. Жумаева, 3. К. (2016). Эффективность стратегического управления предприятием. Наука и образование сегодня, (2 (3)), 60-62.
- 32. Жумаева, З. К. (2023). ПОТЕНЦИАЛ ИНВЕСТИЦИОННОЙ СТРАТЕГИИ РАЗВИТИЯ РЕГИОНА. Gospodarka i Innowacje., 41, 333-337.
- 33. ЖУМАЕВА, 3. СТРАТЕГИЧЕСКИЕ НАПРАВЛЕНИЯ ФОРМИРОВАНИЯ ТОЧЕК ПРОИЗВОДСТВЕННОГО РОСТА В БУХАРСКОЙ ОБЛАСТИ. ЭКОНОМИКА, 4, 455-458.
- 34. Rasulova, N. N., & Jumaeva, Z. K. (2019). Uzbekistan oil and gas industry: history and development prospects. Теория и практика современной науки, (5 (47)), 52-57.
- 35. Жумаева, З. К., & Расулова, Н. Н. (2019). Инновационный путь развития экономики Узбекистана. Теория и практика современной науки, (5 (47)), 224-226.
- 36. Жумаева, 3. К. (2019). СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ И НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ ИНВЕСТИЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В РЕГИОНАХ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН. In СОВРЕМЕННЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИХ СИСТЕМ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ (pp. 148-152).
- 37. Жумаева, 3. (2023). МИРОВОЙ ОПЫТ РАЗВИТИЯ ЦИФРОВОЙ ЭКОНОМИКИ. Nashrlar, 318-321.
- 38. To'rayevna, S. N. (2024). YANGI IQTISODIYOT VA UNING MOLIYA BOZORLARIGA TA'SIRI. Gospodarka i Innowacje., (45), 333-339.
- 39. Sodiqova, N. (2024). TECHNOLOGY DISCOURSE AND THE POLITICAL ECONOMY OF NEW MEDIA. Modern Science and Research, 3(2), 376-384.
- 40. Sodikova, N. (2024). THE MAIN DIRECTIONS OF PROVIDING THE BUSINESS SECTOR WITH QUALIFIED PERSONNEL. Modern Science and Research, 3(1), 133-139.
- 41. Sodigova, N. (2024). TADBIRKORLIK SOHASINI MALAKALI KADRLAR BILAN

- TA'MINLASHNING ASOSIY YO'NALISHLARI. Modern Science and Research, 3(1), 123-132.
- 42. Toshov, M. (2024). STRATEGIC MANAGEMENT OF HIGHER EDUCATION. Modern Science and Research, 3(2), 461-468.
- 43. Toshov, M. (2024). PERSONNEL MANAGEMENT SYSTEM. Modern Science and Research, 3(2), 603-608.
- 44. Mirzabek, T. (2023). Marketing Kommunikasiyalari Tizimida Og'r Muloqotlar Xususiyatlari. Innovations in Technology and Science Education, 2(14), 388-391.
- 45. Hakimovich, T. M. (2023). TA'LIM TIZIMI BOSHQARUVIDA PEDAGOGIK TAHLIL. Gospodarka i Innowacje., 42, 415-420.
- 46. Alimova, S. O. FEATURES OF THE STRATEGIC MANAGEMENT SYSTEM OF INDUSTRIAL ENTERPRISES.
- 47. Shamsiya, A. (2023). HR MANAGEMENT AND COACHING IN THE INNOVATIVE ECONOMY AS A METHOD OF BUSINESS MANAGEMENT. Modern Science and Research, 2(10), 712-717.
- 48. Abidovna, A. S. (2024). THE ROLE OF INFORMATION TECHNOLOGY IN THE PERSONNEL MANAGEMENT SYSTEM.
- 49. Рахматов, Ж. А., Алимова, Ш. А., & Бобомуродов, К. Х. (2021). Стратегия инвестиционной политики Республики Узбекистан.
- 50. Алимова, Ш. А., & Халимова, Д. Р. (2021). СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКАЯ СУЩНОСТЬ СТРАТЕГИЙ ИНВЕСТИЦИОННОЙ ПОЛИТИКИ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН. Іп Современные проблемы социально-экономических систем в условиях глобализации (рр. 340-344).
- 51. Alimova, S. (2023). THE CONCEPT AND TASKS OF A MODERN MANAGEMENT SYSTEM ENTERPRISE PERSONNEL. Modern Science and Research, 2(12), 1085-1090.
- 52. Alimova, S. (2024). THE IMPACT OF E-ACCOUNTING IN MODERN BUSINESSES. Modern Science and Research, 3(1), 928-932.
- 53. Alimova, S. (2024). THE ROLE OF INFORMATION TECHNOLOGY IN THE PERSONNEL MANAGEMENT SYSTEM. Modern Science and Research, 3(2), 385-390.
- 54. Abidovna, A. S. (2024). FORMATION AND DEVELOPMENT OF CAREER AS PERSONNEL TECHNOLOGY OF HUMAN RESOURCE MANAGEMENT. Gospodarka i Innowacje., (45), 327-332.
- 55. Alimova, S. A., & Khaitov, V. S. (2022). ON THE WAY OF TOURISM DEVELOPMENT IN UZBEKISTAN APPLICATION OF ELECTRONIC MARKETING STRATEGIES OPPORTUNITIES. PEDAGOGICAL SCIENCES AND TEACHING METHODS, 303.
- 56. Akbarovna, N. N. (2024). OPPORTUNITIES FOR THE DEVELOPMENT OF CRYPTOCURRENCIES IN THE DIGITAL ECONOMY. Gospodarka i Innowacje., (45), 320-326.
- 57. Akbarovna, N. N., & Bahodirovich, X. B. (2023). AKSIYADORLIK JAMIYATLARIDA MOLIYAVIY HISOBOTNING XALQARO STANDARTLARI ASOSIDA MOLIYAVIY HISOBOTLARINI TUZISH TARTIBI.
- 58. Ikromov, E. (2024). SCIENTIFIC AND THEORETICAL BASIS OF INCREASING THE

- EFFICIENCY OF SERVICE ENTERPRISES. Modern Science and Research, 3(2), 103-109.
- 59. Ikromov, E. (2024). FEATURES AND ADVANTAGES OF SERVICE ENTERPRISES. Modern Science and Research, 3(2), 98-102.
- 60. Ikromov, E. (2024). THE IMPORTANCE OF MANAGERIAL WORK IN THE USE OF MODERN MANAGEMENT PRINCIPLES AND METHODS. Modern Science and Research, 3(1), 18-23.
- 61. Ikromov, E. (2024). CLASSIFICATION OF LEADERSHIP STYLES IN THE MODERN MANAGEMENT SYSTEM. Modern Science and Research, 3(2), 615-621.
- 62. Ikromov, E. (2023). PROBLEMS IN IMPROVING THE FORECASTING OF LOCAL BUDGET REVENUES. Modern Science and Research, 2(10), 794-797.
- 63. Mahmudovna, Q. G. (2024). RAQOBATDOSHLIKNI OSHIRISHDA INNOVATSION SALOHIYATNING AHAMIYATI.
- 64. Qudratova, G. (2024). THE IMPORTANCE OF INNOVATIVE POTENTIAL IN INCREASING COMPETITIVENESS. Modern Science and Research, 3(1), 933-938.
- 65. Qudratova, G. (2024). THE IMPORTANCE OF INNOVATIVE ACTIVITY IN INCREASING THE COMPETITIVENESS OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS. Modern Science and Research, 3(2), 1257-1261.
- 66. Azimov, B. F., & Qudratova, G. M. (2023). Oliy ta'lim muassasalarining raqobatbardoshligini oshirish. Science and Education, 4(7), 476-481.
- 67. Bustonovna, J. Z. (2024). IQTISODIYOTNI TARTIBGA SOLISHDA DAVLATNING ROLI.
- 68. Bustonovna, J. Z. (2024). O'ZBEKISTON IQTISODIYOTINING BARQAROR O'SISHIDA SANOAT TARMOQLARINING AHAMIYATI.
- 69. Jumayeva, Z., & Nozimova, A. (2023). Palyno-Morphological Study of Allergenic Flora of Samarkand, Uzbekistan. American Journal of Plant Sciences, 14(5), 533-541.
- 70. Jumayeva, Z., Nurullayeva, N., Nozimova, A., Tursunboev, X., & Dosjanova, G. (2024). Dynamics and characteristics of allergenic plant pollen in the Republic of Uzbekistan. In E3S Web of Conferences (Vol. 498, p. 02015). EDP Sciences.
- 71. Jumayeva, Z. (2024). IMPORTANCE OF INDUSTRIAL NETWORKS IN THE SUSTAINABLE GROWTH OF THE ECONOMY OF UZBEKISTAN. Modern Science and Research, 3(2), 257-262.
- 72. Jumayeva, Z. (2024). THE MAIN WAYS OF EFFECTIVE WORK ORGANIZATION IN THE MODERNIZATION OF THE ECONOMY. Modern Science and Research, 3(2), 366-370.